

Ekim devrimi tek gün değildir, dünyanın altıda birini kaplayan zamanın Çarlık Rusya'sında aylarca süren bir süreçtir. Aurora zırhlısının Kışlık Saray'a ateş açmasıyla başlar, hemen ardından bir grup Saray'a saldırır ve ele geçirir. Bu saldıran grubun içinde yani Ekim devrimini başlatanlar arasında bir de Kürt bulunmaktadır.

İsmi Chingiz Ildrym. Aşağıda yapacağım İngilizce alıntıdan anlaşıldığı kadarıyla kendisi Azerbaycan'dan...

Önce ön bilgi:

SSCB'de büyük metal fabrikası Magnitogorsk'un kuruluşu sırasında şu önemli sorun çıkar: bir metal ülkesi haline gelmeyi amaçlıyoruz ama kiminle? Mühendislerin çoğu iç savaş sırasında ülke dışına kaçmış, kalanlar da teknik olarak yetersizler. Modern bir fabrikayı kalifiye olmayan işçi ve mühendislerle kuramayız.

Demir-çelik konusunda en ileri ülke ABD'dir. Acaba oradan bir firmayla anlaşabilir miyiz? 1929 ekonomik krizi gündemde, ABD'de iç pazar iyice daralmış, firmalar açılacak dış alan arıyorlar ve görüşmelerden sonra 14 Mart 1930'da McKee firmasıyla anlaşılıyorlar. Firmaya yüksek para ödenecektir. Firma mühendisler gönderiyor, ek olarak SSCB'den bir heyet de ABD'de firmanın tesislerini ziyaret ediyor. Adı geçen kişi bu heyette yer almaktadır.

“Chingiz Ildrym , a Kurd who took part in the storming of the Winter Palace and had been the first commissar of the Navy in Azerbaijan, but who knew absolutely nothing about metallurgy.” (Stephan Kotkin (1995): Magnetic Mountain – Stalinism as a Civilisation, University of California Press, s. 44).

640 sayfalık kitap yazarın doktora tezidir. Ciddi bir araştırma, ayrıntılı dipnotlardan özellikle belli oluyor.

Cengiz Ildrym daha sonra Azerbaycan donanmasında birinci komiser oluyor (siyasi komiser herhalde) ve konudan anlamamasına rağmen ABD'ye giden heyette yer alıyor.

Yıllar önce Serol Teber'in Paris Komünü'ne katılan Osmanlılar ile ilgili bir araştırması yayınlanmıştı. Kaç kişi olduklarını hatırlamıyorum ama hatırladığım kadarıyla üçü hayatını kaybetmişti.

Bunlardan büyük sonuçlar çıkarmamak gerekir ama bilinmeleri önemlidir.

Osmanlı'nın son döneminde yabancı dil Fransızca idi ve Osmanlı'nın bu ülkeyle yakın ilişkisi vardı. İlk muhalif yayın organı Meşveret de Ahmet Rıza tarafından 1895'te İttihat ve Terakki adına Paris'te yayınlanır. İçerde Abdülhamit sansürü nedeniyle yayın mümkün değildir.

Osmanlı'nın son döneminden başlayarak sürgünde muhalif faaliyet önemlidir, cumhuriyet tarihi boyunca da azalarak ve artarak sürer ve ne yazık ki az incelenmiştir.

Adı geçen kişiyle ilgili 403. sayfadaki dipnotu da ekleyeyim:

“Ildrym, who was said to have known Smolianinov since 1921, also knew both Ordzhonikidze and Sergei Kirov from the revolutionary underground in the Caucasus.”

Kendisi eski bir kadro, zaten başka türlü de Kışlık Saray'a saldırıda yer alamazdı.